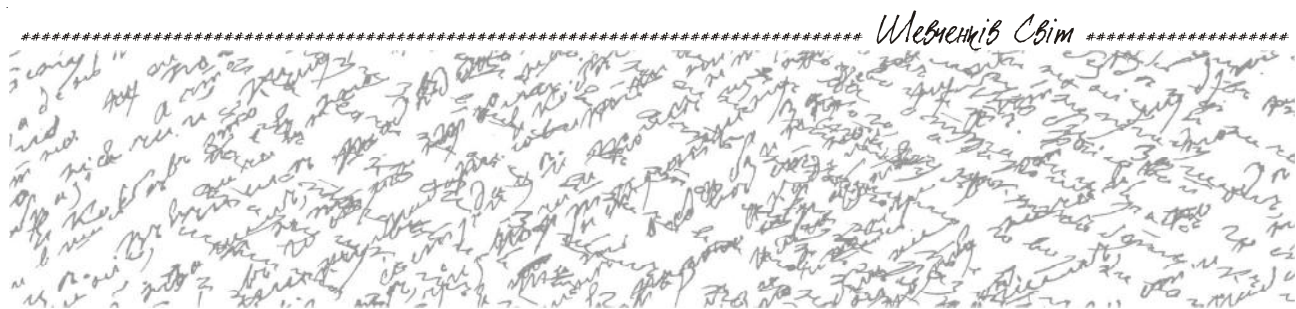

УДК 821.161.2.09 Т. Шевченко

Леонід АНДРІЄВСЬКИЙ

**"КРИНИЦЯ" В
ШЕВЧЕНКІАНИ**

Видавництво "Криниця" нині знане в Україні і світі. Засноване 30 листопада 1998 р. Л. І. Андрієвським та В. А. Михалком. За п'ятнадцятиліття діяльності у вимірі книготворення України випущено понад 120 книг різного характеру: художня, науково-популярна, духовна та довідкова література, зокрема словники, книжки для дітей, а також книги із історії і теорії мистецтва, історії України, альбоми та ін. З першого року буття відродженої у 1998 р. "Криниці" (українське видавництво з такою назвою діяло в Києві у 1911 – 1919 рр.) в її доробку почесне місце займає шевченкіана: це й названі нижче видання, і розділи або сторінки у майже всіх випущених книгах. Але цінна для криничан не так формальна, як духовна присутність Кобзаря: в любові до України волелюбної і пісенної, у надії і вірі: "Діла добрих оновляться, діла злих загинуть" (Тарас Шевченко, "Давидові псалми. І"). Ці значимі видання репрезентують і пропагують значні культурні досягнення України у світі та засвідчують високий рівень здобутків колективу "Криниці", який очолюють директор Леонід Андрієвський, народний художник України, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, лауреат літературно-мистецької премії імені І. Нечуя-Левицького; перший заступник-головний редактор Тетяна Майданович,

***** Шевченків Світ *****

письменниця, член НСПУ (в 1990 – 1998 співробітниця Інституту української мови НАНУ), лауреат літературно-мистецької премії імені Дмитра Луценка; головний художник – Вікторія Андрієвська, мистецтвознавець, графік, живописець; головний редактор редакції довідкової, дитячої, мистецької літератури Ілона Андрієвська, театрознавець, живописець, графік.

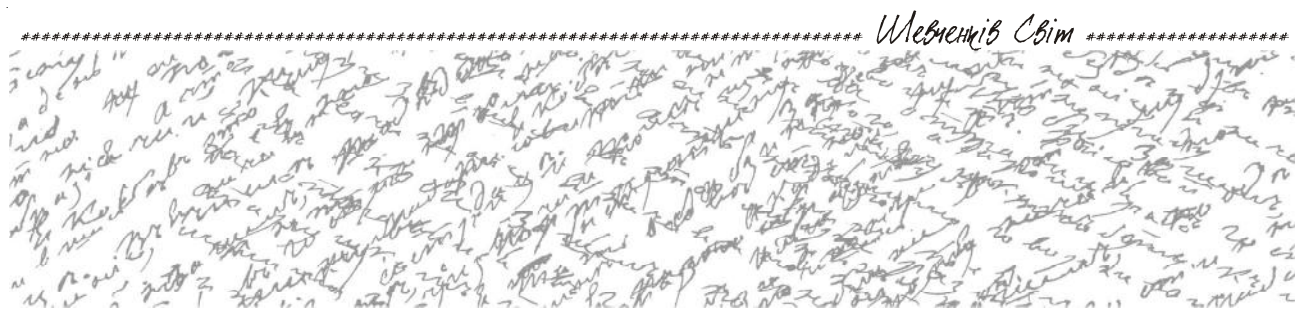
Особливо вагомі в шевченкіані "Криниці" багатоілюстровані великоформатні видання. 1) Альбом-каталог "На спомин рідного краю. Україна у старій листівці" в упорядкуванні М. Забоченя, О. Поліщука, В. Яцюка (2000); у виданні кількість рідкісних листівок, присвячених Тарасу Шевченку, – величній постаті української культури і українства – перевищує тисячу (загальна кількість листівок понад сім тисяч, а найдавніша з відомих на сьогодні листівок з портретом Шевченка датована 1898 роком). 2) Монографія В. Рубан-Кравченко "Мистецькі роди України. Кричевські і українська художня культура ХХ століття. Василь Кричевський" (2004), присвячена художній еліті, творчість і доля якої яскраво фокусують драматизм шляхів української культури, виявляють її самобутність і внесок у світову скарбницю. На сторінках книги розповідається про колізії навколо побудови музею і пам'ятника Тарасові Шевченку в Каневі у 1936 році. Споруда музею, за задумом Василя Кричевського, мала уособлювати мрію Шевченка жити або хоча б умерти на дніпрових кручах і у власній хаті. Слова Кобзаря: "Я тільки хаточку в тім раї / Благов, і досі ще благаю, / Щоб хоч умерти на Дніпрі, / Хоч на малесенькій горі", – були для всіх причетних до Тарасової Гори людей немов духовним заповітом. Книга ілюстрована ескізними проектами первісних варіантів В. Кричевського і П. Костирка меморіального комплексу на Чернечій горі як природного постаменту для пам'ятника Т. Г. Шевченку. Канівський музей Шевченка став останньою визначною спорудою Кричевського-архітектора, як і книга "Українські пісні" (1935) – остання комплексна робота Кричевського-графіка. 3 – 4) Альбом-монографія В. Яцюка "Не забудьте пом'янути... Шевченківська листівка як пам'ятка історії та культури. 1890 – 1940" (2004, 2-ге вид., доповнене. – 2008). Вперше так повно і змістовно подана філокартична Шевченкіана – це фотографічні й художні портрети Кобзаря, відтворені окремо і в поєднанні з іншими елементами художньої структури листівок, репродукції його мистецьких творів, ілюстрації інших митців до віршів та поем Шевченка, композиції з текстами Шевченкових віршів, репродукції творів мистецтва, присвячених Тарасу Шевченкові та вшануванню й увічненню його пам'яті, фотонатурні й художні зображення міст, сіл та місцевостей, пов'язаних з біографією Шевченка, види поетової могили в Каневі, добродійні поштові картки. Кількість листівок, присвячених Т. Шевченку, сягає більше тисячі. Подано перелік країн, де їх видавали і друкували. 5 – 6) Альбоми "На межі II – III тисячоліть. Художники Києва. Із древа життя українського образотворчого мистецтва. Живопис. Графіка. Скульптура" (2009) та "Розмай Незалежної України. Художники Києва. Українське образотворче мистецтво 1991 – 2011 років. Живопис. Графіка. Скульптура" (обидві: авт.-упоряд. В. Л. Андрієвська, 2011). У цих мистецьких виданнях вміщено найвидатніші твори живопису, графіки, скульптури, присвячені Тарасу

Шевченку і створені в Україні впродовж 1970-х – 2011 років. Наприклад, пам'ятники Кобзареві в Софії (Болгарія) та в Баку (Азербайджан) скульптора Ігоря Гречанина; в Польщі Василя Бородая; в Луцьку Едварда Кунцевича; графічні твори Федора Глуцука, Галини Галинської; живописні твори Олександра Лопухова, Тамари Недошовенко, Оксани Сльоти та інших художників, що відтворюють образ Тараса Шевченка. Розповідається про Т. Шевченка і в розлогій статті – вступному слові до другої книги "Художники Києва..."

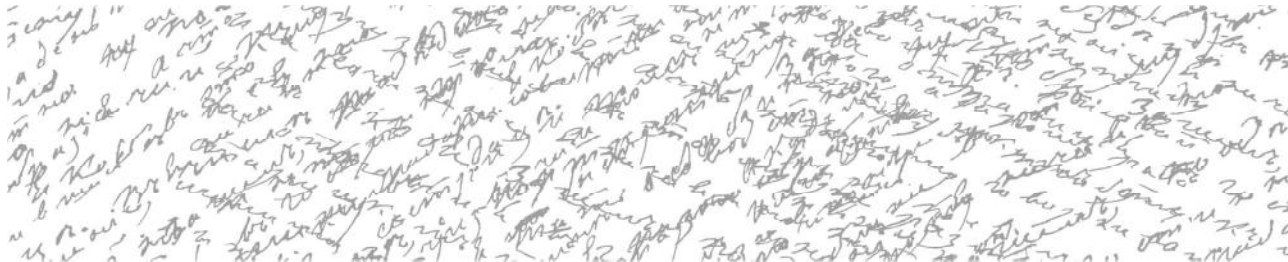
Довідкові видання шевченкіани створювали у "Криниці" з перших років її існування: збірник статей "У Кобзаревій славі. Лауреати Державної премії імені Тараса Шевченка 1998-го та 1999-го років". Вже тричі читачі одержували енциклопедичний довідник – "Шевченківські лауреати, 1962 – 2001", "Шевченківські лауреати, 1962 – 2007" та "Шевченківські лауреати, 1962 – 2012" (другий і третій із додатками і текстовими змінами, всі – автор-упоряд. М. Г. Лабінський). Шевченківська премія – це частина нашої історії, вона є найпрестижнішою в Україні. 9 березня дізнаємося про імена нових Шевченківських лауреатів. У статтях довідника подано короткі біографічні відомості, висвітлено основні віхи творчої діяльності лауреатів, додається бібліографія про творчість митців. Книгу проілюстровано фотопортретами Шевченківських лауреатів, яких нині 623 персоналії та 8 колективів. Спільними зусиллями видавництва "Криниця" та Шевченківського Національного заповідника видано оригінальний, інформаційно багатий каталог "Видання творів Тараса Шевченка у фондах Шевченківського національного заповідника" (упорядники О. О. Солопченко, Л. Г. Сіленко, 2003). Каталог містить 841 позицію, в яких розкриті бібліографічні дані видань творів Т. Шевченка XIX – XX століть мовою оригіналу. До каталогу увійшли також твори Тараса Шевченка, перекладені мовами народів світу. Допоміжний апарат включає абетковий покажчик, видавців, редакторів, упорядників, художників-ілюстраторів, оформлювачів та зміст видання, із зазначенням авторів вступних статей, коментарів та приміток. Перероблено і перевидано збірник афоризмів із творів Т. Г. Шевченка "Шевченкова Криниця. Думки про Бога, людей і Україну". Упорядники – В. Дорошенко, Т. Майданович, вступне слово Л. І. Андрієвського (2003). Перевидання книги В. Дорошенка 1922 року – доупорядковане, доопрацьоване, всі тексти звірено за останніми академічними виданнями співупорядником Т. В. Майданович; відновлено оригінали раніше перекладених російськомовних текстів Т. Шевченка (поезії, листи, щоденники, повісті і т. д.), також у книзі вміщено статтю Т. Майданович "Непрочитаний Тарас Шевченко", у якій уперше в історії шевченкознавства глибоко розглянуто творчість Тараса Шевченка під кутом зору "ненаголошених" моральних тем.

Доробок "Криниці" визначають широковідомі популярні шевченкознавчі праці та видання, в яких вміщено окремі твори чи розділи, присвячені Тарасові Григоровичу Шевченкові. У поетичних книгах Т. В. Майданович "Покаянна молитва" (1999, 2000) та "Христос і Прометей" чимало рядків, присвячених Т. Шевченкові, та вміщено знаковий вірш "Продовження

Заповіту". Монографічна післямова Л. І. Андрієвського, яка теж шевченкоцентрична, зорієнтована на шевченківські світоглядні теми (2000). "Книга про Матір. Українські поети ХІХ – ХХІ століть" (Упоряд. В. Л. Чуйко, 2003) розпочинається Шевченковим "Садок вишневий коло хати", "У нашім раї на землі...", "За сонцем хмаронька пливе..." та "І досі сниться: під горою...". У біографічно-мистецьких нарисах Д. А. Лаврова "Святий Київ наш великий..." (2001) вміщено чудовий матеріал про закоханість Тараса Шевченка в Київ, про що він говорив: "Я хочу малювати нашу Україну. Я намалюю її в трьох книгах: в першій будуть види, визначні своєю красою або історією, в другій – сучасний побут, у третій – історія". Збірник "Пісенний вінок. Українські народні пісні" (Упоряд. – А. Я. Михалко, вступна стаття – Т. Майданович, післямова Л. Андрієвського, 2005, 2007, 2009). У всіх 3-х виданнях на початку вміщено підбірку Т. Майданович "Тарас Шевченко і народна українська пісня": в першому виданні вміщено дев'ять, в другому – п'ятнадцять, в третьому перевиданні (присвяченому 200-літтю від дня народження Тараса Шевченка) – цілий розділ, близько п'ятидесяти пісень на слова Т. Шевченка: "Заповіт", "Думи мої думи". "Реве та стогне Дніпр широкий" та інші; кожне преревидання має збільшений обсяг. У книжці Т. В. Майданович "Калиновий птах. Пісні і поезії з нотами" / Муз. Л. Левченко-Бутуханової (2006) вміщено пісні і вірші, присвячені Кобзареві: "У град святий..." та інші. У серії "Моя книгозбірня": "Любов славетних письменників у листах і в житті" (Авт.-упоряд. – В. О. Кирилюк; 40 персоналій: укр., зарубіж., рос., 2008) про Шевченка йде мова в розділі "Чари і проза Марусі Маркович" (Марко Вовчок). Є цитати Т. Шевченка на інших сторінках.

Великим досягненням Бібліотеки Шевченківського Комітету (БШК) і видавництва "Криниця" є випуск у світ "Рукопис: Український альманах спогадів, щоденників, листів, документів, світлин" / За ред. І. Дзюби. Том 1. – 2009, том 2. – 2012. На сторінках томів альманаху читач знайомиться з тими рукописами, документами, які ще ніколи не публікувалися, із маловідомими матеріалами з різних сфер української культури. Відновлюються забуті імена, затемнені епізоди вітчизняної історії. Окрім першодруків, які не побачили світ з ідеологічно-кон'юнктурних та інших причин в ХІХ – ХХ ст., ці два томи містять нові, ще не друквані твори, дослідження тощо, створені у ХІХ – ХХ століттях, які належать перу сучасних відомих авторів. Так, у 2-му томі в розділі "Драма ідей і долі" висвітлено проблеми творчості і драматичний життєвий шлях І. Франка. Стануть надбанням суспільної думки рукописні підбірки Є. Маланюка. Особливо цінні рідкісні дослідження поезії Т. Г. Шевченка, неопубліковані листи Михайла Драгоманова тощо. У розділі "Недоторканість документа" вміщено статті Миколи Шудрі "Вільне місце вчителя малювання" та "Сучасники Тараса Шевченка – претенденти на місце вчителя малювання в Київському університеті"; Олександра Лазаревського, "Майстер у фарбах", також він підготував матеріал: Борис Лазаревський. "Дрібниці про Т. Шевченка". Підготував шевченкіану С. Гальченко: Володимир Дорошенко. "Женевські видання Шевченкових поезій"; Тодось Осьмачка. "Думки з приводу

Шевченкової творчості"; Віктор Петров. "Провідні етапи розвитку сучасного шевченкознавства (з приводу книги П. Зайцева: "Життя Тараса Шевченка", Львів, 1939); Дмитро Чижевський і "Деякі проблеми дослідження формального боку поезії Шевченка".

Створено нові розділи "Сковородинівська криниця" та "Ой зацвіла калина над "Криницею..." (тут вміщено статтю Євгена Ямпольського "Звідки беруться вольні духом незалежні видавці", є цікаві визначення і рядки, присвячені Т. Шевченкові).

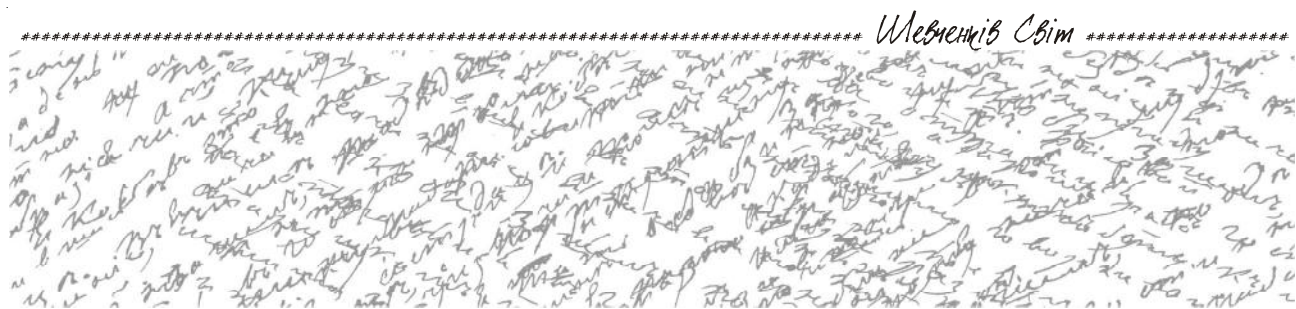
"Криниця" своєчасно на високому художньому рівні випустила у світ замовні видання, зокрема і за програмами Держкомтелерадіо, в серії "Бібліотека шевченківського комітету", яку започаткував Шевченківський комітет і видавництво "Криниця" виданням: Бажан М. П. "Політ кризь бурю" (2002). У серії "БШК" вийшли друком і такі видання: вибрані твори Шевченківських лауреатів В. Сосюри "Всім серцем любить Україну"; А. Малишка "Далекі орбіти"; П. Воронька "Повінь"; В. Базилевського "Вертеп" (всі – 2004); Д. Луценка "Усе любов'ю зміряне до дна" (2005); П. Тичини "Золотий гомін" (2008); В. Коротича "Від першої особи. Вибране" (2012); художньо-документальні повісті: Жолдака Б. О. "Музичні війни, або Талан Віктора Гуцала" (2004), М. Г. Махінчука "Переяславський скарб Михайла Сікорського" (2005), Р. М. Яціва "Скульптор Еммануїл Мисько" (2009), Ю. В. Белічка "Леонід Андрієвський – художник книги: Літопис життя і творчості" (2012), Корнійчука В. П. "Маєстро Анатолій Авдієвський" (2012).

Видання Б. Олійника "Стою на землі. Вірші та поеми" (2003); В. Стадниченка "Іду за Сковородою" (2002) та "Садівник щастя. Сковорода як дзеркало України" (2012), "Духовна скарбниця. Святе письмо про сучасність і майбутнє світу". Упоряд. – схимонахиня Єкатерина (Київська) також містять рядки, присвячені Тарасові Шевченку.

У книзі Б. Войцехівського "Я роблю те, що може кожен", широко репрезентовано Переяславську шевченкіану, до якої причетний автор – ініціатор та один із творців Музею "Заповіту" у Переяславі-Хмельницькому; описано відкриття Шевченкових Світлиць, насадження Шевченкових дібров в різних містах України.

Усі ці видання підготовлені у "Криниці" інноваційно, з відходом від догм соціалістичного реалізму, на широкій світоглядній основі та із врахуванням відкритих архівних, заборонених досі, відомостей. У кожному із них упорядниками і авторами вступних статей виступають талановиті науковці, письменники і журналісти: В. Базилевський, С. Гальченко, В. Гужва, В. Гуцал, М. Б. Жолдак, І. Дзюба, М. Махінчук, Т. Майданович, Л. Новиченко, Б. Олійник, М. Сулима, М. Шевченко, В. Юхимець, Л. Андрієвський та інші.

Різножанрова шевченкіана та інші знакові книги продовжують світоглядні пріоритети видавництва "Криниця", окреслюють суспільну позицію і головні напрямки розвитку видавництва. У них досягнуто прагнення ставити і вирішувати найважчі завдання: оформлення книги на ґрунті розвитку кращих вікових традицій українського книжкового мистецтва, оригінальне макетування, ілюстрування, шрифтова орнаментика та ін., що все разом

робить криничанські книги впізнаваними. Реалізовано задуми поглиблення змістовних параметрів рукописів, насичення сучасною проблематикою, актуалізація історичних чинників українського суспільства – духовних, морально-естетичних і патріотичних. Це визначає стиль роботи колективу, привертає до видавництва широке коло авторів і читачів.

Про етапи становлення "Криниці" докладно писали або згадували у своїх публікаціях, у рецензіях на окремі видання, у виступах на радіо і телебаченні такі визначні постаті в журналістиці, мистецтвознавстві, письменництві, літературознавстві, історичній науці, як Юрій Белічко, Володимир Підгора, Дмитро Малаков, Володимир Стадниченко, Євген Ямпольський, Борис Олійник, Микола Луків, Іван Дзюба, Микола Жулинський, Василь Глинчак, Галина Устенко, Лариса Недін, Микола Махінчук, Микола Шудря, Сергій Гальченко, Валентин Чемерис, Вікторія Петрова, Дмитро Янко, Тетяна Майданович, Віктор Женченко, Віктор Ісаков, Ганна Козаченко, Антоніна Худобець, Олена Захаревич, Вітольд Кирилюк, Петро Шульга, Сергій Панкратьев, Віра Кульова та інші.

Список використаної літератури

1. Кирилюк В. О. Шевченківські лауреати, 1962 – 2001 // Літературна Україна. – 2001. – 21 червня.
2. Петрова В. П. Глибинний зруб криниці // Дзеркало тижня. – 2004. – 28 лютого.
3. Ямпольський Є. Б. "Криниця": жива вода не терпить мілини // Урядовий кур'єр. – 2005. – 19 лютого – С. 7.
4. Чемерис В. Л. Маленький острівець у суцільному хаосі // Літературна Україна. – 2006. – 12 січня.
5. Панкратьев С. "Пісенний вінок" від Андрія Михалка // Українське слово. – 2007. – № 36, 5 – 11 вересня.
6. Ямпольський Є. Ми є для України, якщо Україна є для нас // Урядовий кур'єр. – 2005. – 2 вересня. – С. 9.

